

UDK: 347.513
Pregledni članak
primljen 17. ožujka 2008.

Marija Vidić, dipl. iur., ml. asistent,
Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru
Nikolina Maleta, dipl. iur., ml. asistent,
Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru

ZASTUPANJE GOSPODARSKIH DRUŠTAVA

U pravu gospodarskih društava razlikujemo pojam zastupanja na temelju ugovora o zastupanju od pojma zastupanja koje obavljaju određeni organi, odnosno zaposlenici gospodarskog društva. Zastupnik svoje ovlasti za zastupanje gospodarskog društva može temeljiti na zakonu, aktima ovlaštenog organa ili punomoći.

Zakonsko zastupanje je takav oblik zastupanja kod kojeg zastupnikove ovlasti za zastupanje proizlaze neposredno iz zakona. Prema zakonu o gospodarskim društvima, društvo zastupa uprava.

Nadležni organ gospodarskog društva može aktom odrediti osobu ovlaštenu za zastupanje kada nastupe određene okolnosti za društvo koje su uzrokovane poremećajem redovitog tijeka poslovanja.

Zastupanje gospodarskih društava može se temeljiti i na punomoći. U radu su obrađene četiri vrste punomoći: punomoć po zaposlenju, prokura, trgovačka punomoć i punomoć trgovačkom putniku.

Autorice su poseban osvrt dale na prokuru, s obzirom na značenje koji prokura ima u prometu i njene specifičnosti. Prokura je zakonom definirana kao pisana ovlast za poduzimanje svih pravnih radnji i poslova u ime i za račun društva, osim prijenosa i opterećenja nekretnina ako ovlast za to nije posebno i izričito navedena.

Ključne riječi: zastupanje, gospodarsko društvo, zakon o gospodarskim društvima, uprava, punomoć po zaposlenju, prokura, prokurist, trgovačka punomoć, trgovački putnik

1. OPĆENITO O ZASTUPANJU GOSPODARSKIH DRUŠTAVA

U pravnoj teoriji i praksi zastupanje označava vršenje pravnih radnji u ime i za račun određenog subjekta.¹ Zakonodavac je gospodarsko društvo definirao kao pravnu osobu koja samostalno obavlja djelatnost proizvodnje i prodaje proizvoda, te vršenja usluga radi stjecanja dobiti. Zastupanje društva vanjska je manifestacija vođenja poslo-

1) Markić, V., Gospodarska društva, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, Mostar 2001., str. 48.

va društva poduzimanjem pravnih radnji prema trećima.² U pravu gospodarskih društava razlikujemo pojam zastupanja na temelju ugovora o zastupanju od pojma zastupanja koje obavljaju određeni organi, odnosno zaposlenici gospodarskog društva. Kod ugovornog zastupanja zastupnik, kao osoba koja se profesionalno bavi zastupanjem u okviru svoje gospodarske djelatnosti, obavlja ugovorene pravne poslove u ime i za račun zastupanog. Zastupanjem gospodarskog društva od strane njegovih organa ili zaposlenika manifestira se poslovna sposobnost tog društva. Naime, gospodarsko društvo osim pravne sposobnosti ima i poslovnu sposobnost, koju ostvaruje samo preko fizičkih osoba. Pravne radnje ovlaštenih fizičkih osoba smatraju se radnjama samog gospodarskog društva.

Odredbe o zastupanju kao pravnom poslu uglavnom su regulirane Zakonom o obveznim odnosima (u nastavku: ZOO³), dok je zastupanje gospodarskog društva, odnosno manifestacija njegove poslovne sposobnosti regulirana Zakonom o gospodarskim društvima (u nastavku: ZGD)⁴. Tako III. glava I. dijela ZGD-a propisuje zajedničke odredbe koje se odnose na zastupanje svih gospodarskih društava, s tim da kod pojedinih gospodarskih društava postoje odredbe koje pobliže utvrđuju tko ne može biti zastupnik, ovlasti i ograničenja zastupnika i sl.

Zastupnik svoje ovlasti za zastupanje gospodarskog društva može temeljiti na zakonu, aktima ovlaštenog organa ili punomoći.

2. ZASTUPANJE NA TEMELJU ZAKONA

Zakonsko zastupanje je takav oblik zastupanja kod kojeg zastupnikove ovlasti za zastupanje proizlaze neposredno iz zakona (ex lege). Dakle, kod ovog vida zastupanja nije potreban nikakav akt organa gospodarskog društva.

Prema članku 23. ZGD-a, društvo zastupa uprava. Uprava društva organizira rad i rukovodi poslovanjem društva, zastupa i predstavlja gospodarsko društvo, te odgovara za zakonitost njegovog poslovanja. Uprava je ovlaštena za poduzimanje svih radnji zastupanja pred sudom i izvan njega.⁵

Upravu čine osobe koje su osnivačkim aktom ili statutom društva, u skladu sa zakonom, ovlaštene voditi poslovanje društva (ZGD čl. 23., st. 2.). Društva kapitala zastupaju članovi uprave. Tako je direktor zakonski zastupnik društva s ograničenom odgovornošću i dioničkog društva. Izvršni direktor zastupa društvo u onim poslovima i opsegu koji su utvrđeni aktom direktora društva.⁶

Društva osoba nemaju upravu pa je zakon odredio kako društvo mogu zastupati i druge osobe određene osnivačkim aktom ili statutom društva (ZGD čl. 23., st. 3). Tako

2) Barbić, J., *Pravo društava*, Knjiga druga, Društva kapitala, Organizator, Zagreb, 2000., str. 365.

3) Zakon o obveznim odnosima, Službeni list SFRJ br. 29/78, 39/85, 46/85, 57/89. Zakon o preuzimanju Zakona o obligacionim odnosima, Službeni list RBiH 2/92, 13/93, 13/94; Zakon o izmjenama zakona o obligacionim odnosima, Službene novine FBiH br. 29/03.

4) ZGD, Službene novine Federacije BiH br. 23/99, 45/00, 2/02, 6/02, 29/03, 68/05, 91/07.

5) Džidić, M., *Pravni odnos između dioničkog društva i dioničara*, Doktorska disertacija, Mostar 2005., str. 131.

6) Prema članku 64. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o gospodarskim društvima (Službene novine FBiH br. 29/03) izvršni direktor više nije obvezni član uprave.

društvo s neograničenom solidarnom odgovornošću zastupa svaki član osim ako ugovorom o osnivanju nije drukčije određeno.⁷

Komanditno društvo zastupa svaki komplementar, ako ugovorom nije izričito drukčije određeno (ZGD čl. 101.). Komanditor može zastupati komanditno društvo samo na temelju posebne ovlasti koja je dana uz suglasnost svih članova društva.⁸ Osobe ovlaštene za zastupanje društva upisuju se u registar društava⁹.

Ovlasti uprave u zastupanju gospodarskog društva mogu biti ograničene i neograničene. Ako u registru društava nije upisano nikakvo ograničenje, smatra se da uprava zastupa društvo bez ograničenja.¹⁰ Gospodarsko društvo ne može ograničiti ovlasti uprave u zastupanju, ali ovlasti mogu biti ograničene zakonom. Uprava može zastupati društvo pred sudom i drugim organima, sklapati pravne poslove u ime i za račun društva, nastupati na tržištu, raspolagati imovinom društva i sl. ali, kako smo već rekli, postoje neka zakonska ograničenja u zastupanju. Tako, primjerice, kod dioničkog društva, u slučaju spora između društva i uprave, društvo zastupa nadzorni odbor, a ne uprava.

Hrvatski Zakon o trgovačkim društvima (u nastavku: ZTD¹¹) propisuje da, ukoliko uprava društva ima više članova, oni u pravilu kolektivno zastupaju društvo (skupno zastupanje). Statutom društva može se odrediti i pojedinačno zastupanje. Kada se radi o pojedinačnom zastupanju, statutom društva može se odrediti zastupa li član uprave društvo sam ili zajedno s prokuristom. Ako statut propisuje da član uprave zastupa društvo zajedno s prokuristom, prokurist ne zamjenjuje nekog od članova uprave, nego on zajedno s članom uprave zastupa društvo (nepravo skupno zastupanje). U većim dioničkim društvima ovlasti za zastupanje daju se prokuristima i trgovačkim punomoćnicima. Međutim, i u tim slučajevima uprava zadržava temeljno pravo zastupati društvo prema trećima.¹²

Zakonski zastupnici ni punomoćnici ne smiju bez posebnog odobrenja gospodarskog društva zaključivati ugovore sa samim gospodarskim društvom bilo da su kao druga ugovorna strana u svojstvu suugovaratelja, komisionara ili zastupnika trećih osoba. Tom zabranom zaključenja tzv. pravnog posla sa samim sobom želi se zaštititi samo gospodarsko društvo. Ovo pravilo vrijedi za ugovorne i zakonske zastupnike.¹³

ZGD-om je normirano da gospodarsko društvo pravnu osobnost stječe upisom u registar društava, te prije upisa nitko ne može nastupati u ime društva (ZGD čl. 5.). Međutim, da bi se društvo osnovalo, potrebno je da netko obavi sve radnje u cilju regi-

7) Većina srednjoeuropskih pravnih sustava za društvo s neograničenom solidarnom odgovornošću koristi naziv javno trgovačko društvo, pa tako i hrvatski Zakon o trgovačkim društvima koji također propisuje da javno trgovačko društvo zastupaju njegovi članovi.

8) Da bi određeni komanditor dobio ovlasti za zastupanje komanditnog društva, potrebna je suglasnost kako svih komplementara tako i svih komanditora. Ako komanditor zaključi pravni posao bez ovlasti svih članova društva, on odgovara za obveze koje proizlaze iz tog pravnog posla kao komplementar.

9) Registar društava u Federaciji BiH vode općinski sudovi, u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH osnovni sudovi, a u Republici Hrvatskoj trgovački sudovi.

10) Ako uprava zastupa društvo bez ograničenja, može zaključivati sve pravne poslove vezane za poslovanje društva, osim ako je zaključenje tih pravnih poslova ograničeno posebnim propisima u kom slučaju se radi o ograničenju ex lege.

11) ZTD, Narodne novine br. 111/93, 34/99, 52/00, 118/03, 107/07.

12) Opširnije Džidić, M., Kvaliteta korporativnog upravljanja u dioničkim društvima, u Zborniku radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br. 5, Mostar 2007., str. 239. - 277.

13) Gorenc, V., Trgovačko pravo društva, Školska knjiga Zagreb, 2003., IV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje str. 47.

stracije društva. Tako ZGD propisuje da osnivački akt dioničkog društva kao i društva s ograničenom odgovornošću¹⁴ sadrži i odredbu o imenu i prezimenu osobe koja predstavlja društvo u postupku njegova osnivanja (ZGD čl. 110, st. 1. točka 14). Zastupanje u ovom smislu postojalo bi kad bi se trećoj osobi, na temelju posebne punomoći, povjeralo obavljanje određenih pravnih poslova isključivo u svrhu registriranja gospodarskog društva. Dakle, radi se o zajedničkom predstavniku koji može biti i zastupnik ukoliko poduzima pravne radnje pred sudovima i drugim organima koji su isključivo usmjereni ka registraciji gospodarskog društva.¹⁵

3. ZASTUPANJE NA TEMELJU AKTA OVLAŠTENOG ORGANA

U iznimnim slučajevima, koji su određeni zakonom, nadležni organ može aktom odrediti osobu ovlaštenu za zastupanje. Do toga dolazi kada nastupe određene okolnosti za društvo koje su uzrokovane poremećajem redovitog tijeka poslovanja.

Nadležnim organom ne smatra se organ gospodarskog društva kada u svrhu zastupanja društva imenuje određenu osobu u organ s ovlastima za zastupanje društva.

Zakonodavac predviđa neke slučajeve kada sud određuje osobe koje zastupaju društvo.¹⁶ Primjerice, u provedbi stečajnog postupka (prinudne likvidacije) gospodarskih subjekata sud svojom odlukom (rješenjem) imenuje stečajnog upravitelja koji zastupa stečajnog dužnika. Otvaranjem stečajnog postupka prestaju sve ovlasti i djelovanja organa upravljanja i zastupnika stečajnog dužnika, te se prenose na stečajnog upravitelja.¹⁷

4. ZASTUPANJE NA TEMELJU PUNOMOĆI

Punomoćnici su osobe koje zastupaju gospodarsko društvo na temelju punomoći koja mora biti u pisanom obliku.

Gospodarsko društvo kao pravna osoba svoju volju može izraziti samo preko zastupnika. Prema tome, zastupnik može dati punomoć kojom ovlašćuje punomoćnika samo unutar svojih ovlasti. Pravne radnje koje u ime i za račun društva obavi punomoćnik, obvezuju gospodarsko društvo jednako kao i svaki drugi oblik zastupanja.

Razlikujemo četiri vrste punomoći:

- punomoć po zaposlenju,
- prokura,
- trgovačka punomoć,
- punomoć trgovačkom putniku.

14) Prema članku 310. ZGD-a sve odredbe zakona koje se odnose na dioničko društvo primjenjuju se i na društvo s ograničenom odgovornošću ako posebnim odredbama ZGD-a nije drukčije određeno.

15) Opširnije Trivun, V., Trifković, M., Silajdžić, V., Hošo, J., Nacionalno i evropsko pravo, Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2007. godina, str. 355. – 359.

16) Markić, op. cit. (bilj. 1), str. 49.

17) Članak 51. Zakon o stečajnom postupku ("Službene novine FBiH" br. 29/03, 32/04, 42/06) glasi: Otvaranjem stečajnog postupka prava stečajnog dužnika da upravlja i raspolaže imovinom koja pripada stečajnoj masi, kao i prava tijela, prokurista, zastupnika i punomoćnika stečajnog dužnika prelaze na stečajnog upravitelja.

Zakonom o gospodarskim društvima normirane su samo prokura¹⁸ i punomoć po zaposlenju¹⁹. No, u ovom radu, osim prokure i punomoći po zaposlenju, obrađene su i trgovačka punomoć i punomoć trgovačkom putniku koje su normirane u ZOO-u (čl. 95., 96. i 97.).

4.1. Punomoćnik po zaposlenju

Punomoćnik po zaposlenju je osoba zaposlena u gospodarskom društvu kojoj je povjereno obavljanje određenih poslova u okviru registrirane djelatnosti društva, te je ovlaštena poduzimati sve radnje i zaključivati poslove koji se redovito obavljaju ili nastaju uz poslove koji su joj povjereni. Punomoć po zaposlenju daje punomoćniku relativno široke ovlasti, ali ne podrazumijeva posloводство (vođenje poslovanja gospodarskog društva).

Dakle, punomoćnik po zaposlenju mora biti osoba zaposlena u gospodarskom društvu koja svakodnevno zaključuje veliki broj ugovora. To bi bili ugostiteljski djelatnici, prodavači u prodavaonicama, djelatnici na šalterima pošte ili banke i sl. Njihovo djelovanje ograničeno je vrstom i opsegom poslova koje vrše.

Društvo odgovara za obveze koje, u njegovo ime, od njega ovlaštena osoba stvori prekoračenjem ovlasti, ako treća osoba nije znala ili nije mogla znati za prekoračenje ovlasti (ZGD čl. 25., st. 2.). Ovom zakonskom odredbom zaštićeni su interesi trećih osoba. Svrha ove odredbe ZGD-a jest da kupci, odnosno korisnici usluga mogu biti sigurni da su kupili stvar, odnosno primili izvršenje usluge od strane ovlaštenog zaposlenika gospodarskog društva i da više nemaju nikakvih obveza prema društvu, te da društvo odgovara za nedostatke kupljene stvari, odnosno za neuredno izvršenje usluga.

Sadržaj i opseg ovlasti punomoćnika po zaposlenju po svom značenju uži su od onih koji se odnose na sklapanje ugovora i poduzimanje pravnih radnji koje su u prometu uobičajene²⁰ pri vođenju gospodarskog društva (trgovački punomoćnici, odnosno zastupnici po punomoći).²¹

4.2. Prokura

Prokuru²² kao posebni institut uvelo je njemačko zakonodavstvo.²³ Prvi put je uređena Općim njemačkim trgovačkim zakonom, te je preuzimaju, uz neznatne modifikacije, i ostala zakonodavstva tzv. germanskog pravnog kruga, zemlje kojima je u izgradnji nacionalnoga prava kao oslonac služio njemački pravni sustav (Austrija, Češka, Norveška, Finska, Slovačka), dok su romanski i angloamerički pravni sustavi u tome obliku ne poznaju.

18) ZGD, čl. 26., 27., 28., 29., 30., i 31.

19) ZGD, čl. 25.

20) Uobičajeno u prometu podrazumijeva pravne poslove i radnje koji se obavljaju u redovitom poslovanju gospodarskog društva, kao što je npr. prodaja robe.

21) Opširnije Filipović-Gorenc-Slakoper, Zakon o trgovačkim društvima s komentarom, druga izmijenjena i dopunjena naklada, PRIF plus, Zagreb 1996., str. 48.

22) Lat. *procurare*-obavljati poslove u ime drugoga, upravljati.

23) Opširnije Simić, M., Trifković, M., Poslovno pravo, Sarajevo, 1999., str. 292.

Prokura je bila zakonski uređena i u Kraljevini Jugoslaviji. Nakon Drugoga svjetskog rata prokura se propisuje Osnovnim zakonom o poduzećima 1965. godine, ali 1976. godine stupanjem na snagu Zakona o udruženom radu ukinuta je.

Prokura kao posebna trgovačka punomoć, sa zakonom utvrđenim sadržajem i opsegom ovlasti prokurista, može se uspostaviti samo u trgovačkom prometu, a ne i u drugim pravnim odnosima (građanskopravnim, obiteljskim i sl.).

To je najšira vrsta trgovačke punomoći sa zakonski utvrđenim sadržajem, dakle, to je trgovačka punomoć svoje vrste (*sui generis*).²⁴

Prokura je zakonom definirana kao pisana ovlast za poduzimanje svih pravnih radnji i poslova u ime i za račun društva, osim prijenosa i opterećenja nekretnina ako ovlast za to nije posebno i izričito navedena.²⁵

4.2.1. Davatelj prokure

Naš ZGD nije izričito propisao koje tijelo, odnosno koja osoba daje prokuru.²⁶ Kod dioničkih društava i društava s ograničenom odgovornošću nema izričite odredbe, a kod društva s neograničenom solidarnom odgovornošću posebno je uređeno kako je za davanje prokure potrebna suglasnost svih članova ovlaštenih voditi poslove društva, što vrijedi i za komanditno društvo.²⁷

Austrijsko i njemačko pravo izričito su utvrdili kako je osim vlasnika za davanje prokure ovlašten i zakonski zastupnik. Međutim, kako je prokura vrsta punomoći, i bez izričite odredbe u našem pravu, u društvima kapitala prokuru može dati zakonski zastupnik, sukladno osnivačkom aktu ili statutu. Dakle, i onda kada je zakonom propisano tko je ovlašten dati prokuru, davanje prokure i ostali potrebni sastojci moraju se predvidjeti u temeljnim aktima društva. U našem pravu prokura se mora uvijek dati u pisanom obliku.²⁸

Prokura se može dati samo za podružnicu, što se izričito navodi u registru društava i prilikom istupanja prokurista, a u protivnom se smatra da je prokura dana za društvo u cjelini.

4.2.2. Prokurist

Prokura se može dati svakoj punoljetnoj i potpuno poslovno sposobnoj osobi. To može biti netko izvan društva, ali i osoba u društvu, bez obzira na dužnost koju obnaša i poslove koje obavlja, izuzev ako drukčije nije predviđeno aktom o osnivanju društva, odnosno statutom. Posebni uvjeti i, primjerice, posebna stručna sprema, iskustvo u vođenju poslova, mogu se utvrditi temeljnim aktima društva. Kako je već rečeno, poslovna sposobnost gospodarskog društva ostvaruje se samo posredstvom fizičkih osoba kao zastupnika, stoga prokura se ne može dati pravnoj osobi.²⁹

24) Filipović – Gorenec - Slakoper, op. cit. (bilj. 20), str. 49.

25) Markić, op. cit. (bilj. 1), str. 51.

26) Prema članku 43. Zakona o poduzećima Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 24/98, 62/02, 66/02, 38/03, 97/04, 34/06) direktor poduzeća, uz suglasnost organa upravljanja, može određenoj osobi dati prokuru.

27) Ovlaštenja za vođenje komanditnog društva u pravilu imaju samo komplementari, a ne i komanditori. Izuzetno, prema našem ZGD-u komanditori mogu zastupati gospodarsko društvo samo ako za to imaju ovlaštenje dano od svih komplementara i komanditora.

28) Opširnije Gorenc, op. cit. (bilj. 12), str. 50. Njemačko i austrijsko pravo zahtijevaju izričitu izjavu, koja ne mora biti u pisanom obliku, a u švicarskom pravu prokura može biti dana izričito ili prešutno.

29) ZGD čl. 26., st. 2.

Prokurist je osoba kojoj je podijeljena najšira trgovačka punomoć kojoj je opseg ovlasti utvrđen zakonom, u interesu pravne sigurnosti prema trećima. Međutim, prokurist nije zakonski zastupnik društva, bez obzira na opseg ovlasti.

4.2.3. *Pojedinačna i skupna prokura*

Zakonodavstva poznaju dvije vrste prokure: pojedinačnu (samostalna, individualna) i zajedničku (kolektivna, skupna), a one se mogu kombinirati, gdje kriterij razlikovanja nije broj prokurista već njihova samostalnost ili zajedništvo (suglasnost) u obavljanju ovlaštenja iz prokure.³⁰

Pojedinačna prokura je takva kod koje društvo daje prokuru jednom prokuristu ili većem broju prokurista koji su ovlašteni samostalno svaki za sebe.³¹ Ako je pojedinačna prokura dana većem broju osoba, svaki prokurist ima sve ovlasti u granicama ovlaštenja utvrđenih zakonom.³²

Skupna prokura je ona kod koje se prokura daje dvjema osobama ili više njih zajedno, tj. ako postoji suglasna izjava volje svih prokurista zajedno, pravni poslovi i radnje su punovaljani. Posao će biti obvezatan za društvo samo onda ako su ga sklopili zajednički svi prokuristi, a posao koji je sklopio samo jedan prokurist ne veže davatelja prokure. Pri sklapanju posla ne moraju sudjelovati baš svi skupni prokuristi, ali se ostali moraju s njima složiti uz izričitu prethodnu suglasnost ili izričito naknadno odobrenje ostalih zajedničkih prokurista.³³

Ako je prokura dana dvjema ili više osoba bez naznake kako se radi o zajedničkoj prokuri, svaka od njih je prokurist koji samostalno zastupa društvo u granicama ovlaštenja sukladno zakonu. To je načelo pretpostavljene pojedinačne prokure, dok se skupna prokura smatra samo ako je tako izričito naznačeno u njoj. U slučaju dvojbe postoji pojedinačna, a ne skupna prokura.

Izjava volje ili pravna radnja treće osobe prema jednom od skupnih prokurista (primjerice: ponuda za zaključenje ugovora, prihvrat ponude) ima učinak kao da je učinjena prema svima. Znanje o pravno odlučujućim činjenicama ili krivnja jednog skupnog prokurista proizvodi pravne učinke za davatelja prokure, bez obzira na znanje ili krivnju ostalih zajedničkih prokurista.³⁴

Postoji i tzv. nepravo skupno zastupanje, kombinacija zajedničkog zastupanja prokurista s pojedinim osobama ovlaštenim za zastupanje.

Gospodarska društva u zemljama razvijene prokure često se koriste skupnom prokurom jer na taj način štite društvo od eventualnih zloraba koje bi mogao načiniti prokurist pojedinac.

30) Kombinacija pojedinačne i skupne prokure postojala bi kada bi se postavio jedan ili više pojedinačnih prokurista i jedna ili više skupnih prokura.

31) Gorenc, op. cit. (bilj. 12), str. 63.

32) Pojedinačna prokura postoji i ako je više osoba dobilo prokuru i steklo ovlaštenja da samostalno obvezuju društvo.

33) Opširnije Filipović – Gorenec - Slakoper, op. cit. (bilj. 20.), str. 52. Naše pravo zahtijeva izričitu prethodnu suglasnost ili naknadno odobrenje ostalih skupnih prokurista, a u pravima koja poznaju i prešutno davanje prokure kao što je švicarsko pravo, također postoji temeljno pravilo da pravne učinke proizvode samo izjave volje koje su učinili svi prokuristi zajedno, ali ako je volju izjavio makar i jedan prokurist, a ostali se s time prethodno ili naknadno slože, slaganje se može manifestirati i prešutno, odnosno konkludentnim radnjama.

34) Markić, op. cit. (bilj. 1), str. 52.

Kao poseban oblik prokure često se navodi prokura podružnice. Neki je smatraju trećom vrstom prokure, a zapravo se radi o mogućem ograničenju prokure na područje jedne podružnice. Ovaj oblik prokure često se koristi u bankarstvu.

4.2.4. Opseg ovlasti iz prokure

Ovlasti iz prokure obuhvaćaju sveukupno poslovanje vlastodavatelja, dakle odnose se i na poslove koji prelaze granice uobičajenoga poslovanja konkretnog gospodarskog društva. Prokurist ima ovlasti po zakonu obavljati sve radnje koje sobom nosi poslovanje društva³⁵, stoga prokura po svojim ovlastima i jest šira od trgovačke punomoći. ZGD-om su utvrđena ovlaštenja prokurista, a ograničenje prokure protivno ZGD-u nema učinka prema trećim osobama, bez obzira na to jesu li one za nju znale ili morale znati. Ograničenja predviđena zakonom predstavljaju obvezno izričito ovlaštenje za prijenos i opterećenje nekretnina, prokura dana samo za podružnicu i obveza zajedničkog nastupanja zajedničkih prokurista. Društvo daje ovlast za zastupanje prokuristu, a opseg ovlasti iz prokure određen je ZGD-om, stoga se u prokuri koju daje društvo ne navode ovlasti prokurista. Razlog je pravna sigurnost i brzina obavljanja prometa.³⁶

Premda se radi o punomoći, što znači da se ovlasti temelje na pravnom poslu između društva i prokurista, treći se mogu pouzdati u okolnost kako je riječ o prokuristu, što mogu saznati uvidom u registar društava, te bez daljnjih ispitivanja znati koje su njegove ovlasti. Oni mogu biti sigurni u to kako prokurist može valjano poduzimati pravne radnje s učinkom na punomoćnika, koje se odnose na ugovorne i izvanugovorne odnose, sve njegove naplatne i nenaplatne, ugovore o prodaji stvari, najmu, zakupu, jamstvu, zajmu, uslugama, zapošljavanju, nagodbi, osiguranju, osnivanju društva. Prokurist je ovlašten i za poduzimanje pravnih radnji u sudskim postupcima, podnošenje prijave u kaznenim, prekršajnim i u postupku u povodu profesionalnih prekršaja.

Prokurist djeluje na temelju pravnog posla s gospodarskim društvom, stoga treba razlikovati njihov unutarnji odnos od njihova odnosa prema trećima.³⁷ U unutarnjim odnosima moguća su ograničenja kojih se prokurist mora pridržavati; u suprotnom, ona ne djeluju prema trećima. Postupi li prokurist u okviru ovlasti koje mu daje prokura, ali suprotno onome što je određeno u njegovu pravnom odnosu s opunomoćiteljem, odgovarat će za štetu koju opunomoćitelj pretrpi.

U odnosu prema trećima djeluju samo ograničenja koja su propisana ZGD-om, pa se eventualna druga ograničenja ne mogu upisati u registar društava. Ako bi se to ipak dogodilo, to ograničenje ne bi imalo učinke, osim u unutarnjem odnosu između prokurista i opunomoćitelja.

Budući da je primjena teorija *ultra vires* kod prokure izričito isključena radi zaštite trećih osoba i pravnog prometa u cjelini, poslovi sklopljeni s trećim osobama od prokurista, uz prekoračenje njegovih ovlaštenja, obvezuju društvo.

ZGD postavlja nekoliko ograničenja:

35) Iako je prokurist "drugo ja" vlastodavatelja, ipak određene ovlasti nema po prirodi stvari, te nije ovlašten na obavljanje onih poslova na koje nije ovlašten ni vlastodavatelj iz razloga što nitko na drugoga ne može prenijeti više prava nego što ih sam ima (*nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet*).

36) Stefanović, Z., Statusno privredno pravo, treće izdanje, Beograd, 2006., str. 167.

37) Odnos između prokurista i vlastodavatelja utvrđuje se ugovorom, a odnos prokurista prema trećima utvrđen je zakonom.

- prokurist ne može bez posebne ovlasti sklapati poslove kojima otuđuje ili opterećuje nekretnine društva. Pod otuđivanjem nekretnina podrazumijeva se svaki posao kojim se na trećeg prenosi pravo vlasništva, a pod opterećivanjem podrazumijeva se davanje nekretnine pod hipoteku, zakup, i sl.³⁸;
- ograničenje koje se odnosi na izjave i poduzimanje pravnih radnji kojima se započinje stečajni postupak ili drugi postupak koji dovodi do prestanka društva;
- prokurist ne može davati punomoći za sklapanje poslova drugim osobama. Prokurist nije zakonski zastupnik, stoga ne može drugome dati ni prokuru, kao ni na drugoga prenijeti vlastitu prokuru ili ga ovlastiti da s njim djeluje kao skupni prokurist. Zabrana se ne odnosi na punomoći za poduzimanje pravnih radnji kojima se ne sklapaju poslovi;
- prokura ne daje ovlast za podnošenje prijave za upis u registar društava;
- prokurist kojemu je dana prokura za zastupanje jedne ili više podružnica društva nije ovlašten za društvo poduzimati pravne radnje koje se ne odnose na te podružnice. Ograničenje prokure na poslovanje jedne ili više podružnica ima učinka prema trećim osobama samo ako je upisano u registar društava³⁹ i ako se u odnosima s trećim osobama navede da je prokurist podružnice, a ne društva u cjelini. U protivnom, smatra se da je prokura dana za društvo u cjelini;
- prokurist ne može bez posebnog ovlaštenja nastupati kao druga ugovorna strana i s društvom sklapati ugovore u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime i za račun drugih osoba, ili u ime i za račun drugih osoba.⁴⁰ Takva bi se ovlast morala dati samo kao posebna punomoć za svaki ugovor koji se tako sklapa i to bi se moralo učiniti izričito.⁴¹

4.2.5. Upis prokure

Značenje prokure u prometu očituje se u obvezi upisa u registar društava davanja i prestanka prokure (što podrazumijeva upisivanje i broja i datuma donošenja odluke o davanju i opozivu ili izjavi o otkazu prokure, ime i prezime, jedinstveni matični broj i adrese prebivališta prokurista), te opseg ovlaštenja, odnosno ograničenja prokure. Prokurist deponira svoj potpis kod registarskoga suda, a prilikom zastupanja društva dužan je uz potpis staviti naznaku da nastupa kao prokurist.⁴² U skladu s izričitim odredbom, prokurist potpisuje gospodarsko društvo, tj. punim imenom i prezimenom, uz naznaku iz koje se vidi njegovo svojstvo prokurista, ili uz oznaku "p.p." (per procuram), jer ne smije biti dvojbe u kojem svojstvu je neka osoba potpisala društvo, s obzirom na veliko

38) Filipović – Gorenec - Slakoper, op. cit. (bilj. 20.), str. 53.

39) ZGD, čl. 29.

40) Istovjetno rješenje prihvaćeno je i u hrvatskom zakonodavstvu sukladno čl. 49. ZTD.

41) Posebna ovlast koja se ZGD-om traži kako bi prokurist mogao sklopiti neki od poslova nije ništa drugo nego ovlast za poduzimanje pravnih radnji koje bi inače bile obuhvaćene ovlastima prokurista, ali se smatra kako u prokuri nije sadržana samo zbog spomenutih posebnih okolnosti. Prokurist u svojstvu punomoćnika gospodarskog društva može doći u situacije u kojima bi trebao sklopiti ugovor sa samim sobom, tj. kao treća osoba sklapati ugovor s društvom. Teško je pretpostaviti da bi u takovim prilikama podjednako zastupao interese društva kao prokurist i vlastite interese kao fizička osoba, stoga je ZGD-om čl. 30. zabranjeno sklapanje ugovora sa samim sobom. Potrebna mu je ovlast za svaki ugovor, te ne bi bila valjana prešutno dana ovlast, a još manje konkludentnim radnjama. Ovlast mora biti izričita.

42) ZGD, čl. 31.

značenje i ovlasti prokurista.⁴³ Ako se radi o skupnoj prokuri, svaki od prokurista mora se potpisati na zakonom propisani način.

4.2.6. *Prijenos prokure*

Prema našem ZGD-u, prokurist ne može prokuru prenijeti na drugoga, jer je ona neprenosiva (netransferabilna). Isto rješenje je prihvaćeno u hrvatskom⁴⁴ i slovenskom zakonodavstvu.⁴⁵ Davanje prokure je stvar povjerenja društva u određenu fizičku osobu, te ju prokurist ne može prenijeti na drugu osobu.

Prokurist ne samo da ne može prenijeti prokuru na drugoga, on ne može davati punomoć za sklapanje poslova drugim osobama.⁴⁶ Budući da je odredba o neprenosivosti prokure prisilne naravi, to je ništavna odredba punomoći i odluka društva o ovlastima danim prokuristu za prijenos prokure. Nema pravnog učinka ni prethodna ni naknadna izjava društva kojom bi se odobrio prijenos prokure.

4.2.7. *Prestanak prokure*

Prokura prestaje opozivom od društva i otkazom od prokurista. Davanje prokure je akt neograničenog povjerenja društva nekome, te se redovito daje na određeno vrijeme. Stoga se prokura može opozvati u svako doba i bez obrazloženja, ako je to povjerenje izgubljeno. Opoziv se obavlja izjavom prokuristu, trećim osobama ili javnosti.⁴⁷ Prokura se može opozvati bez obzira na pravni odnos na temelju kojega je dana, a uobičajeno je to ugovor o nalogu ili ugovor o radu. Budući da povjerenje u prokuristu može u svako doba biti iznevjereno, ništavna je svaka odredba ugovora kojima se društvo odriče prava opoziva ili se pravo opoziva vezuje uz rok ili uvjet. Međutim, opozivom se ne mogu isključiti ili umanjiti prava prokurista koja proizlaze iz ugovora na temelju kojega je dana prokura, jer mu opoziv može nanijeti štetu. No, ako opoziv prokure proizlazi iz razloga koji ujedno znači trenutačni raskid radnog odnosa, primjerice zbog primanja mita, prokurist se ne bi mogao pozivati na svoja prava iz ugovora.⁴⁸

I prokurist može otkazati prokuru, bez posebnih razloga ili uvjeta, osim onih utvrđenih ugovorom. No, ako je prokurist jedini zastupnik društva osoba, otkaz prokure ne

43) Iako je zakonom propisan upis prokure i njezin prestanak u registar društava, njezina opstojnost ne ovisi o upisu. Prokura niti nastaje upisom niti prestaje brisanjem, jer prema trećim osobama koje nisu znale ni morale znati da je prokura prestala, opoziv prokure djeluje tek od dana upisa opoziva u registar. Dakle, prestanak prokure može slijediti i prije, ali zbog interesa trećih koji to nisu znali učinak prestanka djeluje prema njima tek od upisa.

44) Opširnije Barbić, J., *Pravo društava*, Knjiga prva, Opći dio, Organizator, Zagreb, 1999., str. 421. Društvo ne može valjano ovlastiti prokurista da može prenijeti prokuru na drugu osobu. Takova odredba ne bi imala pravnog učinka, a ni izjava društva kojom se prokuristu daje takova ovlast ni kojom se prije toga ili naknadno odobrava prijenos prokure. Međutim, zabrana se ne odnosi na punomoći za poduzimanje pravnih radnji kojima se ne sklapaju poslovi (primjerice na slučajeve davanja punomoći za zastupanje u sudskim, arbitražnim, upravnim i drugim postupcima pred državnim tijelima, ustanovama s javnopravnim ovlastima).

45) Opširnije Ivanjko, Š., Kocbek, M., *Korporacijsko pravo*, Pravni položaj gospodarskih subjekta, GV založba Ljubljana, Pravni fakultet Univerze v Mariboru, Ljubljana 2003., str. 170.

46) Opširnije Filipović-Gorenec-Slakoper, op. cit. (bilj. 23.), str. 57.

47) Opoziv pred trećim osobama ili javnosti djeluje protiv prokurista tek od trenutka kada je za opoziv saznao.

48) Opširnije Filipović-Gorenec-Slakoper, op. cit. (bilj. 20.), str. 58.

može biti trenutna, te je prokurist i nakon otkaza obavezan obavljati poslove, kako društvo zbog prekida ne bi pretrpjelo štetu, sve dok jedan ili više članova društva ne preuzme zastupanje društva.

Iako je opoziv prokure karakterističan način prestanka, prokura može prestati i iz drugih razloga:

- prestankom društva,
- otkazom prokurista,
- smrću prokurista,
- kada prokurist postane član u društvu osoba ili član uprave u društvu s ograničenom odgovornošću ili dioničkog društva koje mu je dalo prokuru,
- gubitkom poslovne sposobnosti prokurista,
- otvaranjem stečaja⁴⁹ ili likvidacije društva,
- ako je prokura vezana za radni odnos u društvu, pa prestankom zaposlenja prestaje i svojstvo prokure.

4.3. Trgovačka punomoć

Trgovačka punomoć je takva punomoć koju gospodarsko društvo može dati svojem zaposleniku ili drugoj osobi s ovlastima da vodi cijelo gospodarsko društvo ili dio društva.⁵⁰ Dakle, trgovačka punomoć sadrži ovlasti za upravljanje poslovanjem društva, obavljanje pojedinih poslova ili poduzimanje pravnih radnji koje su u prometu uobičajene i mora biti u pisanom obliku.

Trgovačka punomoć je punomoć različita od prokure, tj. uža je od prokure, jer trgovački punomoćnik ne može određene poslove obavljati bez posebne ovlasti.

Trgovački punomoćnik može biti:

- zaposlenik gospodarskog društva,
- dužnosnik u gospodarskom društvu, dakle osoba koja obavlja određenu funkciju u društvu,
- svaka osoba, fizička ili pravna, koju gospodarsko društvo za to ovlasti.

Trgovačka punomoć u našem zakonodavstvu normirana je Zakonom o obveznim odnosima (čl. 95. ZOO).

Glede ovlasti koje iz nje proizlaze dvije su vrste trgovačke punomoći:

- opća (generalna) punomoć i
- posebna (specijalna) punomoć.⁵¹

Opća punomoć je takva punomoć na temelju koje je trgovački punomoćnik ovlašten sklapati sve ugovore i poduzimati sve pravne radnje koje su u prometu uobičajene za vođenje gospodarskog društva ili dijela društva.

Posebna punomoć daje se za poslove koji se ne odnose na uobičajeno poslovanje gospodarskog društva. Tako trgovački punomoćnik ne može bez posebne punomoći

49) Opširnije Trivun, Trifković, Silajdžić, Hošo, op. cit. (bilj. 14), str. 397.

50) Trgovačku punomoć, osim gospodarskog društva, mogu dati i osobe koje ne mogu dati prokuru, kao što je npr. stečajni upravitelj

51) Gorenc, op. cit. (bilj. 12), str. 58.

otuditi ni opteretiti nekretnine svog vlastodavca, mjenično ni čekovno ga obvezati, preuzeti obveze iz jamstva, uzeti za njega zajam, nagoditi se niti voditi spor (čl. 95. st. 2. ZOO)⁵². Ako želi svoje ovlasti iz punomoći prenijeti na drugu osobu, mora imati izričito ovlaštenje vlastodavca.⁵³

Trgovačka punomoć, kao i svaka druga, može se ograničiti. Naš ZOO propisuje kako se ona može ograničiti na određenu vrstu poslova ili na određene poslove, ali ta ograničenja imaju učinak prema trećima samo ako su za njih znali ili morali znati (čl. 95. st. 3.).⁵⁴

Trgovački punomoćnik ne može zaključivati ugovore sa samim sobom. Za razliku od zakonskog zastupnika koji može dati punomoć drugoj osobi, trgovački punomoćnik (kao ni prokurist) bez izričite ovlasti vlastodavatelja ne može ovlasti iz punomoći prenijeti na drugu osobu.⁵⁵

4.4. Punomoć trgovačkom putniku

Trgovački putnik je osoba koja na temelju pisane punomoći, uime i za račun gospodarskog društva sklapa ugovore o prodaji robe i poduzima druge radnje u okviru tih ovlasti izvan poslovnih prostorija društva koje mu je izdalo punomoć.

Punomoć trgovačkom putniku daje gospodarsko društvo. Ona se može dati:

- zaposleniku gospodarskog društva,
- drugoj osobi koja nije zaposlena u gospodarskom društvu.

Odredbe o ovoj vrsti punomoći regulirane su u našem zakonodavstvu ZOO-om (čl. 97.).⁵⁶

Trgovački putnik ovlašten je uime i za račun gospodarskog društva, koje mu je izdalo punomoć, sklapati ugovore o prodaji robe, isporučivati robu, naplaćivati ugovorenu cijenu robe, te primati izjave kupaca koje se odnose na robu koja je predmet ugovora što ga je trgovački putnik sklopio uime i za račun društva. On je ovlašten uime i za račun vlastodavca davati izjave i poduzimati druge pravne radnje radi očuvanja vlastodavčevih prava iz ugovora što ga je sklopio u njegovo ime i za njegov račun.⁵⁷ Trgovački putnik nije ovlašten u ime i za račun gospodarskog društva sklapati ugovore o kupnji robe. On ne može bez posebnog ovlaštenja sklapati ugovor o prodaji robe u obrocima ili uz odgodu plaćanja.

52) U hrvatskom zakonodavstvu trgovačka punomoć regulirana je Zakonom o trgovačkim društvima, pa je navedena odredba ZOO-a prestala važiti 1. siječnja 1995. godine, stupanjem na snagu ZTD-a (čl. 56. st.2.)

53) Markić, op. cit. (bilj. 1), str. 53.

54) Hrvatski Zakon o trgovačkim društvima jasno razlikuje, s obzirom na učinak koji proizvode prema trećima, ograničenja koja se odnose na opću i posebnu punomoć. Tako se prema trećima ne može ograničiti opća punomoć, tj. ovlasti koje su uobičajene u poslovnom prometu. Za ovlasti za koje se daje posebna punomoć ograničenja vrijede i prema trećima (čl. 56. st. 2. ZTD-a). Sva ostala ograničenja trgovačke punomoći nemaju učinka prema trećima ako oni za njih nisu znali niti morali znati (čl. 56. st. 3. ZTD-a).

55) Opširnije Gorenc, op. cit. (bilj. 12), str. 60.

56) Jednako kao i trgovačka punomoć i ova vrsta punomoći u hrvatskom zakonodavstvu regulirana je odredbama Zakona o trgovačkim društvima, pa su sve odredbe ZOO-a koje su se odnosile i na ovu vrstu punomoći prestale važiti stupanjem na snagu ZTD-a (1. siječnja 1995. godine).

57) Markić, op. cit. (bilj. 1), str. 53.

Trgovački putnik kao ni trgovački punomoćnik ne mogu zaključivati ugovore sa samim sobom. Dakle, oni ne mogu bez posebnog ovlaštenja gospodarskog društva nastupati kao druga ugovorna stranka i s društvom zaključivati ugovore u svoje ime i za svoj račun, u ime i za račun druge osobe ili u svoje ime a za račun druge osobe.

Ukoliko gospodarsko društvo ograniči zakonske ovlasti trgovačkog putnika, ta ograničenja nemaju učinka prema trećim osobama ukoliko one nisu znale niti morale znati za njih. Ograničenja punomoći djeluju samo u odnosu između gospodarskog društva i trgovačkog putnika. Unatoč prekoračenju ograničenja koja u pravnom odnosu s trećim počinu trgovački putnik, to ne utječe na valjanost ugovora.⁵⁸

5. ZAKLJUČAK

Obradom teme zastupanja gospodarskih društava uočeni su određeni nedostaci koji se ogledaju kako u nepotpunoj zakonskoj regulativi tako i u neusklađenosti teorije, zakonskih rješenja i prakse.

Zakonom o gospodarskim društvima propisano je da društva kapitala zastupa uprava. Iz toga proizlazi da uprava zastupa društvo i pred sudom, te svoje ovlasti za zastupanje temelji na zakonu. Međutim, u praksi se događalo da se u sudskim, konkretnije prekršajnim postupcima, od direktora društva čije ovlasti nisu ograničene traži posebna punomoć za zastupanje društva pred sudom. Tu punomoć trebaju dati članovi društva. Problem se javlja kod dioničkog društva koje može imati, i najčešće ima, veliki broj članova (dioničara), te je nemoguće bez većih komplikacija priskrbiti punomoć od njih. Drugi problem je što kod društva s ograničenom odgovornošću dužnost direktora (uprave) mogu obavljati i sami članovi društva, dakle član društva je ujedno i član uprave. Ukoliko je to slučaj, javlja se situacija u kojoj osoba u svojstvu člana društva mora sama sebi kao direktoru društva dati punomoć za zastupanje gospodarskog društva. Dakle, potraživanje ovakve punomoći potpuno je nepotrebno i bezrazložno, te rezultat neusklađenosti zakonskih propisa i njihove proizvoljne praktične primjene. Navedeni problem koji se javlja u praksi još uvijek u pravnoj teoriji nije u dovoljnoj mjeri uočen niti obrađen, te smatramo da bi trebalo ispitati sadašnje zakonske propise i njihovu praktičnu primjenu, odnosno utvrditi prelaze li sudovi u svom djelovanju konkretne zakonske odredbe, te na temelju toga poduzeti odgovarajuće mjere kako se ovakvi i slični problemi ne bi ponavljali u praksi.

Prokura se zbog specifičnosti izdvaja kao poseban pravni institut. Specifične značajke prokure odnose se na opseg ovlaštenja prokurista, način određenja sadržaja ovlaštenja i načina davanja ovlaštenja za zastupanje. Iako nije zakonski zastupnik, s obzirom na navedene specifičnosti, poglavito u kontekstu nepravog skupnog zastupanja, možemo zaključiti kako je prokurist u povoljnijem položaju od direktora društva, jer može biti osoba izvan društva i na određeni način kontrolni i ograničavajući čimbenik u odnosu na direktora.

Zastupanje gospodarskih društava u našem pravu regulirano je Zakonom o obveznim odnosima i Zakonom o gospodarskim društvima. Hrvatski zakonodavac sva pitanja koja se odnose isključivo na zastupanje gospodarskih društava normirao je Zakonom o trgovačkim društvima. Za razliku od navedenog rješenja, naš ZGD ne regulira trgovačku punomoć niti punomoć trgovačkom putniku. Ove dvije vrste punomoći re-

58) Opširnije Gorenc, op. cit. (bilj. 12), str 61.

gulirane su u ZOO-u. Smatramo da je rješenje hrvatskog zakonodavstva bolje, jer se trgovačka punomoć i punomoć trgovačkom putniku direktno odnose na zastupanje gospodarskih, odnosno trgovačkih društava, pa njihovo normiranje u ZTD-u daje jasniju i potpuniju sliku o zastupanju društava. Za nadati se da će naš zakonodavac, po uzoru na hrvatskog, uočiti potrebu izmjene i dopune odredaba koje reguliraju zastupanje u ZGD-u, te istim regulirati trgovačku punomoć i punomoć trgovačkom putniku.

Bosni i Hercegovini je strateški prioritet potpuno i ravnopravno uključivanje u suvremene europske integracijske procese. Smatramo da je u ovoj oblasti prikladnija harmonizacija, a ne unifikacija propisa s propisima Europske Unije. Prema tome, i u pitanjima koja se odnose na zastupanje gospodarskih društava stoji velika i neizbježna potreba usklađivanja naših zakonskih propisa s propisima Europske Unije. Pritom valja se koristiti iskustvima zemalja koje su to već učinile i svoja pravna rješenja prilagodile zahtjevima *acquis communautaire* EU, tako da nam pravni sustav ostane konzistentan; a kao uzor mogu poslužiti Njemačka, Austrija i Republika Hrvatska.

THE COMPANY REPRESENTATION

Summary

In the Company law there is distinction between two terms; representation managed by specific bodies i.e. employees of a company and representation based on an agency agreement. The powers of agency can be based on the law, on the acts of the authorised bodies and on an agency.

Representation based upon the law is the kind of representation in which the agent's authorities are derived directly from the law. According to the Company Act, the company is represented by administration.

Authorised body of the company can, by an act, appoint authorised person for representation when certain circumstances caused by the disorder in regular managing enter upon company.

The company representation can be based on an agency. In this paper, four types of agencies are analysed: agency by the employment, procuratio, commercial procuracy and agency of the commercial traveller.

The authors have especially emphasised the procuratio because of its importance in operation and because of its specific qualities. Procuratio is defined by law as the permit for undertaking all the legal affairs and actions in the name of the company and on its behalf, with the exception of conveyancing and encumbrance of real estates, unless the permit for it is distinctly and explicitly stated.

Key words: representation, company, the Company Act, administration, agency by employment, procuratio, authorized clerk, commercial procuracy, commercial traveller